

mi az üdvösség záloga. De igazából „...nem mi tudunk; elsősorban egy állapotunk az, ami tud” (vö.: Kleist In: Végh Attila: *A torzó tekintete*). Ez az állapot a kegyelem. A személyiség valahol a kegyelem és a szabad akarat misztikus találkozásánál jön létre.

A miszticizmus mélyen benne gyökerezik Vasadi Péter világában. Az esszéiben megjelenő szellemi partnerek közt ott találjuk Thomas Mertont, Edith Steint, Eckhart mestert és Kalkuttai Terézt. Filozófiai vizsgálódásai nem mindig követik a bevett érveléstechnikai módszereket – noha nem is nélkülözik minden esetben. A „mi a valóság?” kérdésre például a következő választ kapjuk: „Ha csak egyszer is áthattotta testi-lelki szellemi teljességünket, értelmileg és láthatatlanul stigmatizált minket. Nem adtunk neki nevet, mert totális szerelemnek érezzük. Vagyis nincs szüksége névre; örökre visszavárjuk.” Miféle magyarázatot kaptunk tehát? Voltaképpen semmilyen. A mondat ugyanis kondicionális szerkezetű: Ha egyszer is áthattotta... És ha nem? Ha nincs tapasztalatom róla? Elméletileg tehát nem szereshető tudás a valóságról, ami maga Isten, a kifürkészhetetlen titok. A totális szerelemről azonban lehet valami elemi elképzelésünk és arról is, amit az ember örökre visszavár. Igyekezünk hát magunk mögött hagyni az eddig megértet-

teket, a bizonyosnak tartottakat és átadni magunkat az Új érkezésének, amiről ne akarjunk semmi biztosat tudni – elég, ha izgatottan várjuk.

Ez maga a csoda és egyben a realitás. Vasadi Péter mindkettőt olyan természetes perspektívába helyezi, hogy szinte összeérnek, és már nem is tudjuk, melyik melyik. A csoda egészen realitássá válik, a realitás pedig maga a csoda. Az angyalságról értekezve például megjegyzi, hogy ugyan nem bizonyított, talányos, rejtelmes, de mi is ezzel a gond? A százmilliárd galaxis sok ezer fényévnnyi sebességgel száguldása vajon nem az? De nem kell ehhez kozmikus távolságokig emelkednünk. A 2000 specifikus enzim összehangolt működését igénylő egyetlen sejt évmilliárdokig tartó létrejöttének az esélye a tudomány álláspontja szerint $1:10^{10000}$, azaz gyakorlatilag nulla. Mégis a legtermészetesebb realitás. Viszont minden, ami létezik, nem valami földöntúli transzcendentális lebegésben van, hanem itt, ahol élünk: a realitásban. Semmi sem csoda, mert ez maga a valóság. Az élet. Az egyetlen csoda. A *Sokan vagyok* behúz magával ebbe a különösen természetes világba, ahol „ég és föld örökre, elszakíthatatlanul egybekelt”, és igazán nincs is belőle kiút.

Türjei Zoltán

Ágh István: Nap Kiadó,
Szavak honvágya 2013.
Esszék

„Sok írására mondhatom, ismerem a környezetét, én is jártam ott! És azok az emberek még arcban is hasonlítanak, mintha egyetlen törzsből származnának. Egyféléképpen ejtik a magánhangzókat, szókincsük még tele ősrégi szavakkal, lelki alkatuk is rokon a pannóniai tájjal, a földdel, erdővel, szőlővel teremtett viszonyuk jegyében.” E sorokat írhattam volna akár én is Ágh Istvánról, ám szerzője maga az iszkázi születésű költő, amikor Tatay Sándorra emlékezve vetette papírra gondolatait a szellemi rokonságról. A pannon táj és annak szűkebb köre, a Bakonyaljától le egészen Vas megyéig, a Karakó és Marcal patakokig, mind közös emlékezetünk helye.

Volt, hogy édesapám kerülőt tett Jánosházára, a szülőfaluba tartva, s Iszkáz felé vette az irányt. Ma is emlékszem arra az áhítatra, amivel kimondta, hogy itt született Nagy László. Számomra Iszkáz neve a költészet Parnasszusát jelentette gyermekkoromban. Valami emelkedettséget, amit a földi miatti büszkeség még értékesebbé tett. Arról a tájról való a falu két nagy szülőte, ahol a közös emlékezethez tartozik Napóleon vesztes karakói csatája, a nagyanyák főztje, vagy egyszerűen a ligetes, lágy, dombos táj aranyló szépsége. Hogy Tatay Sándort magam is ismerhettem és bámulhattam, ez már a láthatatlan láncolat egy másik darabja lehetne.

Ágh István ismeretlenül is ismerős volt hát, s a rá-találás örömeivel olvastam esszékötetét. Egyik-másik

tanulmányát még megjelenésekor olvastam, volt, amit évek óta visszajáró emlékfoszlányokban őriztem. Ujjongó lelkesedéssel állapítottam meg a könyvet kézbe véve, hogy valóban mekkora szükség van a nyomtatott könyvekre! A folyóiratokban való megjelenés – hát még a rádiós jegyzetek! – mulékonyabbak, mint egy könyv, amiben gondosan összegyűjtve egy évtized munkája áll. Ágh István írásaira annál is inkább igaz ez, mivel azzal a felelősséggel és igényességgel írja még legrövidebb jegyzeteit is, hogy azok marandóak legyenek. A Németh László-i igényesség köszön itt vissza, de egyben a nagy magyar esszéírói hagyomány, amely úgy képes óriási háttértudással tudományosan is megalapozott lenni, hogy közben a szépírói stílus könnyedén viszi a magvas gondolatokat, s a személyesség bevonja az olvasót az azonosulás folyamatába. Ágh István esszéi olvasmányosak, magával ragadóak, legyen bennük szó irodalomról, nyelvről vagy a somlai borról.

A személyes emlékek és az életrajzi vonatkozású megjegyzések egy izgalmas életutat és értékes emberi kapcsolatokat mutatnak be. Ágh István élete ma már a kultúrtörténet egy szelete. Nem fut el a felelőségteljes feladat elől, hogy felmutassa mindazt vagy mindazokat, amiket és akiket a nagy magyar szellemi térképen elhelyezhet. Elhivatott krónikás, aki értékhez értéket kapcsol, művekhez értő kritikát, életművekhez komoly méltatást, a megélt valósághoz pedig művészetét.

A Dunántúl falusi parasztilágának ihletett krónikása. Megélte még viszonylagos eredetiségében ezt a kultúrát, majd tehetetlen szemlélője lett rohamos pusztulásának. „Szüleinkben az utolsó parasztot temettük”, írja. A megtartó szeretet mindig felébreszti az utódokban a megtartás igényét, mintha átörökötené a maradandóságot, a szellemi testámentom terhét. Ágh Istvánnál ezt a ragaszkodó, óvó szeretetet érezzük, amikor a szülőfalu dűlőiről, a somlai borról, vagy a testvéreiről és szüleiről ír. Enciklopédikus igény sejlik fel, a mindent számba vevés kényszere, s az eredmény végül nemcsak a feltérképezés, de a líra varázslata is. Az átlényegítés marandóvá teszi az időben és térben romlót. Egy megrendítő jegyzetben, a *Fordított hazaérkezésben* így írja: „Már és még csak a temető az enyém itt, ez a föld alá fordított világ a sírkövekre írt nevek történeteivel.”

A tehetséges dunántúli fiatalember szinte végzet-szerűen kerül pesti diákként az 1956-os forradalom Kossuth téri vérengzésébe. Elképesztő lelki tartással

tarisznyálhatták fel odahaza: sebesülése után túllép a traumán. Örök visszatérő emlék számára a vérengzés másfél órája, kimeríthetetlen anyagot hagy számára, mert nehéz a „miérték”-re megfelelni, ám nem tölti ki életét a vádaskodás és az önsajnálát. „Akkor még nem sejtettem, majd összefog a hazugság a múlt idővel, s az ártatlan emlékezet biztos menedéke lehet a bűnözőknek.” Ágh István a bűnre az irodalom magasabb erkölcsiségevel felel, mégis torokszorító néhány szóban megfogalmazott tanúsága 1956-ról, s utána az évtizedekig tartó hazugságról és elfojtásról: „...az élethosszig tartó súlyförlősleg az a néhány gramm repeszdarab a lábban.”

Az az irodalmi milió, amely eztán mindennapjaivá válik, ma már szintén egy letűnt kor emléke. „Szigligetezés”, különös külföldi ösztöndíjak „testvéri” országokban, szibériai körút száműzöttek és fegyencek között. A visszaemlékező körül írók, költők, művészek, akikkel szellemi rokonságot érez, majd az életutak egyike-másika az elkallódás, az önpusztítás tragikus sors történeteivé válik.

A *Szavak honvágya* esszékötet második nagy fejezete *A költészetünk mandulafája* címmel összegyűjti Ágh István 2000 után született kritikái, műelemzői esszéit, sőt, esetenként néhány korábban megjelent írást is beilleszt, ha az alátámasztja, kiegészíti, vagy továbbdimenzionálja a frissebb szöveget. A nagy magyar klasszikusokat úgy képes kiragadott versek tükrében bemutatni, hogy fel tudja mutatni általuk a nagy műegész is. Szépírói stílusát a tanulmányokban, a vers-elemzésekben sem hagyja el. Nem él az irodalmi szaksargon, avagy kauderwelsch ma oly divatos terminusaival, nem áldozza fel elevenen a nyelvet a tudomány oltárán. Érthető, mégis emelkedett stílusában a nemes pedagógiai hagyomány találkozik a költő személyes poétikai tapasztalataival.

Kortársairól szóló írásai még ennél is többet adnak. Hiszen azokat, akiről ír, ismerte, s nem csak a mű elemzése által tudja őket az olvasó számára közel hozni. Az által is, hiszen irodalmi éleslátással fogalmazza meg egy-egy életmű lényeges jellemzőit. A jó jellemrajzok, a személyesen megélt történetek ugyanakkor irodalomtörténeti jelentőségűek. S hiába „csak” esszéválogatásról van szó, ez az arcképcsarnok egy izgalmas regényként olvasható, már csak azért is, mert Ágh István mindig tudatában van a költői, irodalmi őszinteség kötelességének. Tudja, hogy az olvasó azonosulásához szükség van a kíméletlen őszinteségre, s annak a személyesen átélt valóságnak

a közvetítésére, amely a hitelesség révén élménnyé teszi a befogadást.

Ágh István ars poeticaként fogalmazza meg a költő és író felelősségét olvasójával szemben. A költő, aki „agyunk alvó tartományait ébresztgeti”, szól olvasójához: „Amilyen áldott állapot szükséges az íráshoz, olyan a befogadáshoz. Csönd, amelyből a halhatatlan kihallható.” Másutt így kiált fel: „Író vagy!” Felelősséggel tartozik az olvasónak éppúgy, mint közösségének, mégpedig hálával, hiszen a közös nyelv által egész személyiségét kifejezheti.

A nemzeti és nyelvi közösség megtartó ereje kapcsán nemcsak azért emelem ki a regionalitás kérdését, mert Ágh István különös hangsúllyal tér ki a pannon vagy dunántúli költők sajátosságaira, hanem azért is, mert a közös szülőföld e rokonság részévé tesz. A „pannonitás” nem provincialitást jelent. A pannon költő mibenlétét mások is kutatták, s Ágh István túljut azon az egyszerű definiáláson, hogy a dunántúli táji témák megléte teszi Janus Pannoniustól kezdve Berzsenyin és Babitsron át Takáts Gyuláig, vagy éppen Ágh Istvánig különlegessé e költőket. Még az is kevés, ha az identitás tudatos vállalását próbáljuk belemagyarázni e szellemi közösségbe. Ha megjelöljük az elégikus-ságot és a pannon derűt, még mindig nem fogtuk meg a dolgok lényegét. Az esszé megemlíti az „arisztokratikus demokratizmust”, amely sokak számára fából vaskarikának tűnhet, a Dunántúlon azonban nem. A polgáriasodott, önálló nagygazdavidág, a protestáns falvak önrendelkezési hagyományai, a demokratikus és – ne értsük félre! – önnön körein belül liberálisnak számító Pápai Református Kollégium mind-mind alátámasztják ezt. Ám a pannon költő mibenlétét Ágh István másban is megjelöli: „A pannon költő természetelvű, bizonyos értelemben panteista, művészete az élet hitében, az életbölcességben, a teremtés fönségében gyökerezik. Babits szavait követve, valamiképpen folytatója a görög–latin hagyománynak.” Ha szabad mindehhez hozzátenni, hogy igaz ez akkor is, ha a hellenisztikus hagyományon túl tekintünk, hisz a pannon költő életigazságait a Teremtő, és nemcsak a teremtés inspirálja. Ahogy igaz ez Berzsenyire és Babitsra,

igaz a nagy pannon prózaírókra, Jókaira, Fekete Istvánra, s igaz ez kortársainkra, költőkre, írókra, Nagy Gáspártól Nagy Gáborig, Tatay Sándorra, vagy Ambros Lajosra (aki kihagyhatatlan a pannon szerzők felsorolásából gyulai születése ellenére).

A nagy egészben meglátni az egyest, ez Ágh István szellemi globalitása. A *Szavak honvágya* című kötetet fellapozva felsóhajt az olvasó: bárcsak könnyebbé tették volna számára ezt a szerkesztők is az esszégyűjtemény esetében. A költői világok bemutatása hiánypótló, szép íve a nagy klasszikusoktól kezdve Nagy Lászlón, a zseniális testvérbátyon át sok kortársig külön kötetért kiált, így eljutva olyan célközönségekhez – magyartanárokhoz, diákokhoz –, akik amúgy nem esszéköteteket fogyasztanak. Talán néha egy kis átfésülést is megérdemelték volna a szövegek, hogy az aktualitásukat vesztett köszöntők, kiállítás-megnyitók és más alkalmi írások helyett egy-egy kerek, később is érvényes bemutatás álljon. És hát az ember általában nem egyvégtében olvas végig egy esszévalogatást, hanem szemelget, vagy éppen esti olvasmányként teszi az éjjeliszekrényre, hogy egy-egy darabocskát az álom előtt még megmaradjon aznap. Sajnos a két nagy fejezetre osztott kötet kevésbé igazítja el a jámbor közönséget az esszék erdejében.

A kortárs szépirodalom amúgy sem tanulta meg magát kellően menedzselni. A kötet hátlapjára éppen egy olyan részlet került, amiből a szöveggörnyezetet nem ismerő csak többszöri átolvasás után deríti ki: kiről szól, miről szól? Mindez nem vall éppen „marketing-szemléletre”. Csak remélni lehet, hogy a szerkeszti gyengeség ellenére a kötet eljut azokhoz, akiket illet. A szerzőt nem illetheti vád. Minden ízében megpróbál egy egész emberöltőn keresztül hűségének és szeretetének hiteles közvetítője lenni. A *Visszatérő álom* című jegyzetben így vall erről: „Apám halála után kezdődött. Ő kérne, de sohase kérhet számon, hát életem végéig várhatok ítéletére. Hiszen az érettségi a létezésem metaforája csupán, az egész életemből kellene vizsgáznom. Sikerült-e, avagy belebuktam?”

Jakab-Köves Gyopárka

Látogasson el a Magyar Napló webáruházába, ahol kedvezményes áron vásárolhatja meg kiadványainkat:

Vers • Próza • Dráma • A Magyar Irodalom Zsebkönyvtára • Nyitott Műhely albumsorozat • Mesekönyvek
Németh László irodalomtörténete • Ismeretterjesztő könyvek • Műfordítások • Művészeti albumok
Szociográfia • Irodalomtörténet, tanulmány, esszé • Antológiák ► www.magyarnaplo.hu